Můj pane, byl jsem právě v Tunipu
a nevěděl jsem, že Ani přišel.
Jakmile jsem se to doslechl,
spěchal jsem mu ihned vstříc,
ale nezastihl jsem ho již.

AZIRU: ACHNATONOVI

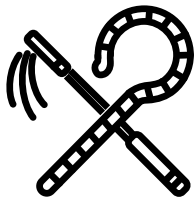

Návrat s pocitem viny bývá rozpačitý.

Ani, písař Jeho Veličenstva, mohl vskutku pociťovat vinu. Vinu zjevnou očím celého Egypta pro svůj kvapný návrat z Asie, kam se vydal v čele honosného průvodu před několika měsíci, aby pokořil odbojníky, upevnil spolehlivost věrných a ode všech vymohl dlužný tribut.

Je však možné pokládat hrdost za vinu? Copak se Ani dopustil v Asii něčeho, co bylo v rozporu s důstojenstvím vyslance Velikého krále? Počínal si ještě důstojněji, než měl. Snad měl zvát Azirua, pána Amurů, tak dlouho, dokud by se tento odpadlík, rouhač a zrádce nedostavil do přístavního města Gebalu, kde na něho čekal průvod Aniho pět neděl. Ani se urazil, nalodil své oddíly na gebalskou loď a chvátal zpět do rodné Černé země, aby žaloval faraonovi na neposlušného krále.

Toto jednání může nepochopit pouze závistivec a nepřítel.

Každý, kdo Asii zná, nemohl by jednat jinak než Ani. Asijská města, od nejjižnější Gázy v Kanaánu, až po Tunip v zemi Amurů, jsou navzá-

jem znepřátelena, každý se bojí každého a každý se spojuje s každým. Všichni společně se však bojí silných říší Velikých králů, Egypta na jihu, Babylónu na východě, Mitanni a Aššuru na severu, země Chetitů na severozápadě. Vládcové těchto měst, kteří sami sebe nazývají králi, jsou kdykoli ochotni zradit každého komukoli. A před těmi se egyptský vyslanec pokořovat nemůže.

Zaháněl tedy pocit viny prudce, odmítavě. Musel se jí zbýt dříve, než se objeví před tváří vezíra a než bude předvolán ke slyšení u faraona. I tak bude muset čelit pomluvám, jimž neujde nikdo a které jsou zlomyslně živeny postranními řečmi dvořanů, nespokojenými soudy krále a podezřívavými úvahami manželky pána Obou zemí Nefernofruaton Nefertiijti, která Animu odjakživa nepřála.

Na faraonově dvoře málokdo komu přeje.

Navzdory těmto pocitům se však zaradoval, když po několikadenní plavbě spatřil na obzoru čáru nízkého břehu. Jako všichni Egypťané ani on nemiloval Velkou zelenou vodu.

A zúplna si oddychl, když nazítří, šestého dne prvního měsíce rozpuku dvanáctého roku vlády Jeho Veličenstva krále Horního Egypta a krále Dolního Egypta, žijícího pravdou, pána obou zemí Neferchepruréa Waenréa, syna Réova, žijícího pravdou, pána vycházení v záři Achnatona připlula gebalská loď až do Saje.

Delta...

Divný, nekonečný sen. Travnaté dálky s bučícími stády do nedohledna. Sedmero vodních ramen a mezi nimi sedmkrát sedm bahnitých průplavů a kanálů. Vsi s neomítnutými zdmi, ztopené v zeleni palem, sykomor, trnovníků, broskvoní a ořešáků. Kachny, volavky, brhlíci, zvonci, pelikáni, ibisové, sluky, slavíci, moudivláčci. Těžká uspávající vůně a někdy sprška z nízkých mračen. Kosé hory kamene sahají svými hroty k nebi, hrobky a hroby velmožů a zapomenutých králů, snad i samotných bohů. Rozježděné cesty do polí a do nekonečna. Cihlami záplatované břehy, můstky a hráze, čerpadla zhnědlá staletími. Blýskavé plochy dosud neodvodněných pozemků znásobují sirobu planin.

Pět dní plavby proti proudu svítí nové sídelní město Sluneční obzor. A dalších pět by trvalo, než by Ani spatřil sto bran svého rodného, slavného města bohů, Wésetu.

Horní Egypt…

Jižní země se Deltě v ničem nepodobá. Vždycky se mu zdála vyprávěnkou z dějin obrů. Neširoké údolí se vzpíná k modrojasnému klenutí a nikdy se nedovzpíná. Není to údolí, je to chrám s přísnými srázy skal na východě a na západě. Rozčilené rody paviánů jásají za úsvitu nad lomy a oplakávají za soumraku zkázu slunce v hloubce tmy. Severní a jižní průrvy svaté řeky jsou obrovskými bránami mezi pylony. Země je zde jediným polem a práce na pozemcích modlitbou nad stísněným životem. Sloupy obřích staveb se chtějí podobat skalám, mezi nimiž sídlí bůh. Půda, po tisíciletí píď vedle pídě obdělávaná, rodí třikrát ročně. Chybějí zde nedohledné pastviny, jaké jsou v Deltě; dlouhonohý černý skot popásají rolníci za večera při závlahových struhách. Vsi sedí při neúrodném srázu skal, každé hrsti humusu je třeba.

∾ ∾ ∾

V Saji uvítal průvod správce kraje Štítu severního s patřičnou pompou a s okázalými proslovy. Především však s důkladným noclehem, příjemnějším, než bylo nocovaní na houpavé palubě mořské lodi. A nazítří se už u mola rozlehlého městského přístavu kolébaly tři barevné čluny pro nilskou plavbu. První pro velmože, druhý pro vojenský doprovod a třetí pro služebnictvo.

Na hradbách stáli lučištníci a bedlivě obzírali planiny v kraji Harpuny západní, kam nedávno vtrhly tlupy pouštních Libyjců a odháněly králova stáda.

Chrám Nejty, rozložený podle přístavu, mrtvěl pustotou. Válečná bohyně s červenou korunou a se dvěma zkříženými šípy byla ze svého města vyhnána, její sluhové se nyní potloukají po zemi a rouhají se králi. Je tomu už několik let, kdy naposledy kráčelo procesí bíle ustrojených noviců sloupořadím peristylu za zpěvu prastarého hymnu a kdy velekněz ležel na zemi před sanktuáriem, aby směl rozlomit dveřní pečeť a nasytit obětí svou paní.

Pět dní se čluny prodíraly k jihu. Lodníci museli napnout plachty, aby překonali proud. Míjeli vsi, posazené do zeleně, a města, hájená

pevnostním zdivém s věžemi. Na západním břehu svítily pestré hrobky. Od hladiny vystřelovaly volavky, v mělkých ramenech nepohnutě stáli plameňáci. Ibisové hltavě požírali hlemýždě, hostitele odporných červů, zavrtávajících se lidem do pat a prohlodávajících se dovnitř těla. Pelikáni čvachtavě lapali po rybách a ve smaltově modrém nebi tkvěli nepohnutě supové.

Hlína plodivě voněla, po tisíciletí stejně.

Končilo období záplav.

Po hrázích už hýkali osli s nákladem osiva. Skupiny lidí vlekly na ramenou motyky, za nimi kráčeli dozorci s holemi a vážní písaři se svými pisálky a paletami.

Severně od Memfi, svátého města, z nejstarších v zemi, dolehly na plavce svou tisíciletou tíhou přízračné pyramidy. Od největší z nich, jménem „Chufew patří zemi světla", až k nejmenšímu z obrů „Božský je Menkawré". Od okrsku Džóserova, obklopeného prolamovanými zdmi, jaké bývají kolem babylónských zikkurratů, až k barevným jehlánkům v kraji Granátové jabloně přední. Kolik století šustí písek pod lvími tlapami Velké sfingy? A necelý rok se v Onu blyští daleko do kraje zlatý vrcholek nového slunečního chrámu, zbudovaného na příkaz Jeho Veličenstva…

Řeka byla živá. Vlečné čluny, naložené měkkým vápencem z kraje Bílé zdi, rozrážely proud svými cedrovými příděmi. Strážní čluny brázdily Nil všemi směry, pátrajíce po nepořádcích nebo po nedovoleném srocování. Slaměné, nepotopitelné loďky rolníků putovaly z břehu na břeh, tu s kozou, zde s pytlem zrní, tam s celou rodinou na pohřeb příbuzného, jinde s koši drůbeže na trh do blízkého města. A zvečera, kdy břehy utichaly, divoké slípky, kachny a roháči se stahovali do rákosí, vypluly na hladinu honosné shluky zdobených člunů s mladými lidmi z bohatých rodin. Chlapci drnkali na loutny a zpívali, dívky seděly na dně a máchaly se rukama ve vodě.

A zdaleka a zblízka, až od samého obzoru i z prapaměti mysli se kolébavě vynořoval monotónní tisíciletý nápěv. Ani ho znal od dětství, byl to nápěv pokorný jako ohnutá záda rolníkova a trpělivý jako býčí šíje pod jhem. Byl jitřivý jako modrý opar nad tůněmi a tajuplný jako zpěv samotného boha.

Býku se sehnutou šíjí,
býku s nasazeným jhem,
býku šlapající v brázdě,
býku zúrodňující hlínu,
býku vlekoucí svůj pluh,
býku s osivem na hřbetě,
býku, posvátný býku.

Mládí je pouze vzpomínka, voda, která uplynula, pták, který přeletěl řeku… Kde jsou tváře, které jsem kdysi znával? Všechno se proměnilo, jenom Nil je stále stejný, neměnný.

Byl čas k polednímu jídlu. Utichl pleskot vesel, plachty zplihly, čluny rozrejdily hlinitou kaši u břehu. Rozsvícená hladina bodala oči odraženým světlem. Kraj zmrtvěl bezvětřím, všechno živé vyhledávalo chládek.

Nad akáciemi za houštím rákosí začpěl dým.

Hořela tam rolnická chatrč. Polednem se roztetelil nářek. Výkřiky v cizí řeči. Rolníci by měli být ve čtvercích vysoušených polí, jejich ženy by jim právě měly rozbalovat ošatky s plackami; že by cizinci vpadli do země v tento čas, to nebylo k uvěření!

Ještě Ani nezačal jíst, mohl se tedy zvednout a chvátat do vsi. Nedbal na to, že může šlápnout na odpočívajícího krokodýla nebo rozvzteklit vyhřívajícího se hada. Neodložil svou hůl ze slonoviny, nesňal kněžský šátek z hlavy, běžel, div sandály neztratil.

Dorazil ke skrovné vsi, napůl rybářské. Stařec tam kvílel, hlavu pomazánu hlínou. Aby vzbudil u velmože ještě větší soucit, nutil se k co nejžalostnějšímu pláči. Hlouček hořekujících žen prosil loupící vojáky o slitování. Jakýsi mrtvý ležel uprostřed vsi. A vojáci si nakládali na hřbety husy se zakroucenými krky, zapíchnutého psa, koše se zrním a svazky hovězích kůží, připravených vesničany pro splátku na daně. Kradli i plátno, dokonce je strhávali s žen.

A nebyli to cizí vojáci, byli to nájemní Libyjci a Šardani!

„Vy psi," vpadl Ani mezi ně jako orel z nebe. A zuřivě se rozhlížel, koho by udeřil prvního. Egyptští vojáci loupí ve vlastní zemi za bílého dne, den a půl cesty od sídelního města!

Krátké meče se jim klimbaly po bocích, štíty měli složeny podle břehu kanálu, velitel je měřil zpod obočí, jeho hlava byla ozdobená klikatým zarudlým šrámem. Byl to desátník, jediný Egypťan mezi nimi.

Ihned spatřil Ani úlevu v obličeji vesničanek a starce. Několik dětí se vynořilo z hloučku a běželo k němu. Rozběsnil se ještě víc, jejich důvěra ho zavazovala. Byl by se však cítil mstitelem i bez ní.

Desátník zakroutil k Animu okem, proťatým bělavou mázdrou. Věděl, koho má před sebou. Neviděl sice jeho doprovod, ale odkdypak se potlouká velmož v dobrém oblečení sám a sám daleko od města? Nosítka musejí být nedaleko, vějířník a stolník, nosič sandálů a písař, nosiči džbánů a herold. Desátník nebyl hlupák, aby čekal na hromobití a možná i na trest. Houkl proto na své lidi, jako by teprve nyní objevil, co zde pášou.

Tím Aniho rozzuřil ještě víc.

Rozpřáhl se holí, ťal ničemu do ramene. Druhé ráně se desátník vyhnul, byl i tak zahanben před svými podřízenými. Ti čekali, co bude dál, skládání ukradených věcí však nezanechali. Ale přece viditelně zmírnili svou horlivost.

Ani hrdě přehlížel nenávistné pohledy. Kdyby byl velitelem vojáků nerozvážný mladík, mohlo by to pro Aniho zle dopadnout. Kdyby ho zabili, kdo by je usvědčil? Tito vesničané sotva. V poslední době poklesla vážnost velmožů mezi prostým lidem, ba i mezi vojáky. Naštěstí tu bude doprovodný oddíl co nevidět.

Začal posměvačně kázat.

„Pročpak necvičíte? Pročpak se raději neučíte mávat meči a vládnout pořádně štítem? Pročpak nepochodujete okolo tábora levá pravá? Nebo jste si spletli Egypt s Núbií a cvičení s válečnou výpravou?“

Rozuměl mu asi jenom každý druhý, desátník však určitě. Neboť chrlil na vojáky svůj egyptsko-šardansko-libyjský vztek a řadil je do ozbrojeného útvaru. Ale neodpustil si jedovatost, Aniho doprovod byl přece jen dosud daleko. Štěkl po vyšňořeném velmoži:

„Nemáme proti komu bojovat! Egypt je silný, nepřátelé se třesou! Jeho Veličenstvo je živ, zdráv a svěží. Velmožové nás chrání svou učeností…“

Také třetí ráně uhnul, ale pak už nečekal a odvelel své lupiče co nejspěšněji po hrázi, přes můstek, mezi hradbou trnovníků a džbánovitými

holubníky za vsí. Než utichl pleskot jejich nohou, byl Ani obklopen svými lidmi, udýchanými a starostlivými. Kdyby se jejich představenému něco stalo, přišli by strážci o žold a služebníci by dostali pořádný výprask pruty.

Stařec nepřestával kvílet, zatímco ženy schovávaly své zachráněné jmění. Farao by měl radost, kysele se šklebil velmož, naslouchaje díkům starce. Tento dobrák asi vůbec neví, že už řadu let je v Egyptě bohem Jediný, věčný a neproměnný, jehož podobou je Slunce na svém oblouku, a že není vhodné uctívat pouhé obrazy toho, co nemá žádnou podobu. Kdyby to věděl, dal by si pozor na řeč a nemodlil by se za Aniho k Atumovi, otci bohů, jenž se vynořil z pra-vodstva; k Ptahovi, sídlícímu na jih od své zdi; k Hórovi, putujícímu po horizontu s hlavou sokolí; k Amónovi, králi bohů, toho by vynechal především; rovněž Wepwaweta, ozbrojeného šípy, silnějšího a mocnějšího než ostatní bozi; i Thowta, zástupce Réova, býka hvězd, nebeského měsíce; i Réa, jenž jest ve svém kotouči.

Starcovo chvalořečení přinutilo Aniho k rychlému návratu. Neboť kdyby velmož plnil řádně své povinnosti, musel by se na něho obořit a potrestat ho za rouhání proti Slunci, bohu Jeho Veličenstva; před faraonem nesmí být žádné ze jmen starých bohů vysloveno.

Písař starce nepotrestal; ač i to by mu mohlo být kladeno za vinu. Žádný doprovod do cizí země se neobejde bez naslouchačů, kteří po návratu domů sečtou poklesky svého představeného a ohlásí je tam, kde jim za to kyne největší koláč.

Přístav Slunečního obzoru přivítal vracejícího se královského posla dvěma gigantickými obelisky z růžové hrubozrnné žuly od prvního kataraktu. Na obeliscích se zlatily svrchní pyramidky, šikmé slunce se v nich odráželo před svým skonem. Masívní rampa vybíhala sedmi moly z hrubých vápencových kvádrů do třetiny řeky, od ní se zvedalo vzhůru široké bílé schodiště, zakončené po obou stranách oltáři pro slavnostní ohně.

Vůně města dýchala na průvod, soukající se ze člunů. Aróma rozkvetlých moruší, broskvoní, zahradních květů ze čtvrti hodnostářů a knězi, svěžest večerní závlahy.

Na přístavním prostranství před městskou bránou oslovil vracejícího se posla vezír Nacht, po králi nejmocnější velmož Obou zemí. Nejmocnější aspoň podle titulu. Nacht oslovil Aniho obřadně, ale přidal k ceremoniálu několik přátelských vět. Oba muži se vzájemně ctili. Ani mu odpověděl opatrněji, vřelost naznačil pouze úsměvem. Za Nachtem se totiž netečně tvářil Paatenemheb, zástupce Aniho v úřadě představeného Domu královských písemností, chytrý, pracovitý a úslužný písař, leč donašeč. Vedle něho se zdvořile usmívalo několik dvořanů a v pozadí se skláněli písaři nižších hodností, služebníci, nosiči vějířů a oddíl městské ochranné stráže.

Kdo z nich mě pošpiní před velmoži, kteří obklopují krále? hloubal s nepohnutou tváří Ani. Kdo z nich čeká na donašeče z mého asijského doprovodu, aby s ním ještě této noci sesmolil tajnou zprávu pro Meje, královnina nohsleda?

Vedle vezíra zářila temnooká, světlá, vystrojená Iris. Zaradoval se, ale zároveň se v něm ozvalo podezření. Kdoví jestli mi nebyla nevěrná…

Iris, Aniho žena, svěží a stále mladistvá, s čelenkou ze zlatých drátků na leskle černých hladkých vlasech, dychtivá, a přece dokonale se ovládající, důstojná žena svého důstojného muže.

A s ní malá Iris, temnooká jako matka, útlounká holčička s pohyby už skoro ženskými, nicméně dosud dítě.

A Chensuhotep, devítiletý klouček, nedočkavý a jediný, kdo nedodržel obřad. Pověsil se otci na krk a jásavě mu sděloval novinky z domova.

Průvod se rozdělil. Aniho rodina v nosítkách vkročila na hlavní městskou cestu, sledovaná zevlouny, jakých je v každém městě na světě víc než dost a o nichž se nedá říci, co kdy vlastně dělají. Zírali tedy, jak vysoko tryská drobný písek pod koly vozů a pod kopyty koní a jak si vyšňoření mladíci z bohatých rodin vyjeli na projížďku, aby se předváděli dívkám, jichž tu bylo s matkami i bez matek jako na procesí.

Klouček rozkládal o překot, nemohl se otce nabažit:

„Brzo budu písařem jako ty. Ukážu ti, co všechno už umím. Schovával jsem to pro tebe, doma byly samé ženy. Taky jsem si namaloval svou hrobku. Dám si ji brzo postavit, abych se nemusel dřít, až vyrostu. Taky neznáš tu novou skříňku, z toho černého dřeva ze země Pwénet…“

„Eben,“ přerušila ho nedočkavě sestřička. „A ne z Pwénetu, ale z Núbie.“

„Eben,“ zaškaredil se klouček. Nesnášel, když byly ženy chytřejší než on. „Třeba eben. Myslel jsem ostatně jinou.“

Nemyslel, malá Iris se nedala ošidit. A radovala se, že nyní otce získá sama pro sebe.

„A nech otce na pokoji. Je unaven a má za sebou velkou cestu. To není jako ty, do školy a ze školy.“

A pak se ihned obrátila svýma ohromnýma očima na otce a nyní mu nedala pokoj ona:

„Budu tančit o svátcích Slunce. Budu Slunce-dítě, ostatní děti budou nosiči závoje. Půjdu sloupovým nádvořím až k samému Veličenstvu. Zeptej se matky, tu hru vymyslila ona a všem se líbila.“

„Hráváme si s kluky na beduíny,“ rozkřičel se z opačné strany Chensuhotep. Zapadl do svých nosítek a škrábal se z nich, aby ho bylo víc vidět. „Nikdy nejsem beduínem. A zajatce nebiju, to se nesmí. Vid, že se to nesmí?“

„Mám dvě velké nové vázy,“ povykovala malá Iris. „Od Samoxise, od toho Kréťana, víš?“ Jako by otec neznal krétského vyslance! „A nový obraz je už hotov, jsem na něm docela malá, copak jsem dítě? A matka je na něm jako Éset. Jenže žádná Éset není. Vid, že není?“

A než jí mohl chlapec oplatit, zarazila oba matka:

„Dejte otci pokoj! Nemůžete být chvilku tiše?“

Děti umlkly, na zem padla náhlá tma.

Oddíl městské stráže vypochodoval z postranní ulice na hlavní třídu. Přesládlé vonící akácie za vysokými zdmi se proměnily v kulisu. Nad vchody do zahrad s patrovými domy se rozblikaly olejové svítilny.

Na střechách pracovali sluhové u čerpadel, voda proudila do nádržek, aby nazítří ochlazovala vzduch uvnitř domů. V korunách sykomor ohlušivě vrzaly cikády.

Ve čtvrti řemeslníků kdosi hlasitě bušil do kovadliny.

Z veliké dálky za městskou zdí zavyl šakal.